

علم و ماهیت روزنامه‌نگاری علمی

در گفت‌وگو با دکتر «محمدرضا توکلی صابری»

علم، قواعد و بنیان‌های مستحکمی دارد

گروه علم؛ تقریباً از همان زمانی که روزنامه وارد کشور شد، روزنامه‌نگاری علمی هم در ایران پا گرفت؛ اما پس از این همه سال بازم هم گاهی اخباری نادرست به عنوان دستاوردهای جدید علمی در رسانه‌ها منتشر می‌شود. یک روز رسانه‌ای با مدعی اختراع ماشین زمان *صحبت می‌کند* که می‌گوید برای اختراع این دستگاه، به نظریه‌های «نیوتن» و «اینشتین» نیازی نداشته و به آنها توجه نکرده است و روزی دیگر رسانه‌ای از پایان جهان در آینده‌ای نزدیک سخن می‌گوید. یکی مدعی می‌شود هیچ‌کدام از داروهایی که پزشکان برای ما تجویز می‌کنند، کارآیی ندارد و پزشکان و داروسازان ما را فریفته‌اند تا ثروت ببندوزند و آن دیگری مدعی است که پزشکان داروی سرطان را هم کشف کرده‌اند؛ اما برای اینکه کارشان کساد نشود، کشف‌شان را علنی نمی‌کنند. یکی می‌گوید بشر به سرعتی فراتر از نور دست یافته و نسبت اینشتین نقض شده، آن دیگری می‌گوید می‌تواند با بررسی وضعیت ستاره‌ها و آگاهی از تاریخ تولد آینده ما را پیش‌بینی کند. به راستی چرا اخبار نادرست علمی در ایران این‌قدر زیاد است و خرافات و شبه‌علم به جای علم ترویج می‌شود؟ آیا وضعیت در کشورهای دیگر هم به‌همین‌گونه است؟ سفر کوتاه دکتر «محمدرضا توکلی‌صابری» به ایران، روزنامه‌نگار علمی پیش‌کسوت و مترجم کتاب‌های علمی، فراموش می‌کنند و برخی هم در این زمینه تجربه و تخصص ندارند و در نتیجه ما در برخی موارد با اخبار علمی‌ای روبه‌رو می‌شویم که پر است از اصطلاحات علمی که درک‌نشدنی است. ما اگر می‌خواهیم علم و اهمیت آن را برای مردم شرح دهیم، باید علم را با زبان مردم بیان کنیم. یکی از مهم‌ترین وظایف یک نویسنده علمی یا خبرنگار علم و برنامه‌ساز علم این است که دستاوردهای علمی را به زبان ساده برای مردم بیان کند.

✎ معمولا کسانی که سرگرم پژوهش‌های علمی هستند، کتاب علمی برای عموم مردم نمی‌نویسند، چه شد که شما به این کار روی آوردید؟ چرا هستند، ولی تعدادشان کمتر است. در نظر داشته باشید که نویسدگی علمی تخصص جداگانه‌ای است. کسانی که می‌خواهند در این حوزه فعالیت کنند، باید با دو حوزه علم و نویسندگی آشنا باشند. برای مثال «آیزاک آسیموف» یکی از بزرگ‌ترین نویسندگان علمی است که بسیاری از کتاب‌های وی به چندین زبان و ازجمله فارسی ترجمه شده است؛ هرچند او یک زیست‌شیمی‌دان بود؛ ولی می‌توانست دشوارترین مفاهیم علمی را به زبان ساده بیان کند تا همه درک کنند. ساده‌سازی مفاهیم علمی برای ارائه به مردم، موضوعی که برخی آن را فراموش می‌کنند و برخی هم در این زمینه تجربه و تخصص ندارند و در نتیجه ما در برخی موارد با اخبار علمی‌ای روبه‌رو می‌شویم که پر است از اصطلاحات علمی که درک‌نشدنی است. ما اگر می‌خواهیم علم و اهمیت آن را برای مردم شرح دهیم، باید علم را با زبان مردم بیان کنیم. یکی از مهم‌ترین وظایف یک نویسنده علمی یا خبرنگار علم و برنامه‌ساز علم این است که دستاوردهای علمی را به زبان ساده برای مردم بیان کند.

✎ همان‌گونه که خودتان اشاره کردید، روزنامه‌نگاری کار بسیار دشواری است، برخی از اخبار علمی که از رسانه‌های ما منتشر می‌شود، دشوار و فهم‌نگرانی و برخی هم نادرست است. پیشنهاد شما برای تغییر وضعیت چیست؟ به نظر من کسانی در کار روزنامه‌نگاری علمی یا نویسندگی علمی موفق‌تر هستند که در یکی از رشته‌های علوم پایه، مهندسی یا پزشکی تحصیل کرده باشند. کسی می‌تواند در این حوزه‌ها موفق باشد که تا حدود زیادی با اصول و مفاهیم پایه رشته‌های علمی و از آن مهم‌تر با متدولوژی علمی آشنا باشد. برای اینکه ما روزنامه‌نگاران علمی موفق‌ی داشته باشیم یا باید برای خبرنگاران علم، واحدهای درسی علمی در نظر بگیریم یا اینکه کسانی که کارشناس علم هستند، دوره‌های روزنامه‌نگاری را بگذرانند تا در هر دو زمینه تسلط داشته باشند. در کشورهای دیگر نشریات علمی برای همگان منتشر می‌شود و خوشبختانه ما هم در کشورمان مجله‌هایی مانند «دانستنی‌ها» و «دانشمند» را داریم که در این زمینه خوب کار کرده‌اند.

✎ خود شما کتاب‌های بسیاری تألیف و ترجمه کرده‌اید که مخاطبان آن بسیار متنوع هستند. مخاطب برخی از کتاب‌ها دانشجویان و شاغلان حرفه پزشکی و پرستاری و داروسازی هستند. مخاطب برخی از کتاب‌ها مانند «چرا اندازه مهم است» یا «پیگیری دیوانه‌وار» یا «زندگینامه داروین» عموم مردم هستند. انگیزه‌تان از فعالیت در این حوزه‌ها چه بود؟

من از جوانی عاشق علم بودم. قبل از اینکه صحبت‌هایم را ادامه دهم، روی این نکته تأکید می‌کنم که علم در کشور ما به معانی مختلفی به کار می‌رود. برخی علم را معادل «knowledge» به کار می‌برند؛ اما ما در فارسی کلمه دانش را به عنوان معادل این اصطلاح به کار می‌بریم. دانش شامل موارد بسیاری مانند فقه، فلسفه، هنر و ادبیات هم می‌شود؛ اما وقتی می‌گوییم علم منظور ما «science» به معنای علوم دقیق یا علوم تجربی مانند فیزیک و شیمی است. زمینه کاری علوم تجربی و همچنین روش‌شناسی و رویکرد آنان با روش‌شناسی و رویکرد متخصصان ادبیات یا فقه و فلسفه (دانش) بسیار متفاوت است. من عاشق علم بودم و همیشه دوست داشتم کتاب‌های علمی بخوانم؛ اما در دوره ما کتاب‌های علمی کمی پیدا می‌شد و از این لحاظ هم مشکل داشتیم، البته من زبان انگلیسی را زود یاد گرفتم و کتاب‌های علمی بسیاری می‌خواندم. من عاشق این بودم که درباره موضوعات علمی با دیگران صحبت کنم. به‌همین‌دلیل یکی از فعالیت‌های من ترجمه کتاب‌های علمی برای همگان است. من کتاب‌های بسیاری را ترجمه کردم که در انتشارات مازیار منتشر شد.

✎ انگیزه‌تان از ترجمه این کتاب‌ها چه بود؟

همان‌طور که گفتم در مرحله اول عشق و علاقه شخصی من انگیزه ترجمه این کتاب‌ها بود؛ اما علاوه بر این در نظر داشته باشید که امروزه همه جوامع باید با علم، اهمیت و کاربردهای آن در زندگی روزمره آشنا باشند. جامعه‌ای که با علم آشنا باشد، اهمیت آن را درک کند و اصول علمی را به‌کار ببندد، جامعه

پیشرفته‌تری است؛ یعنی در اقتصاد و سیاست هم پیش‌روتر است و مشکلات اجتماعی و اقتصادی کمتری دارد. جامعه‌ای که با علم بیشتر آشنا باشد، قوانین بهتری وضع می‌کند و مردمش هم بیشتر قوانین را رعایت می‌کنند. به بیان دیگر پیشرفت‌های علمی، زمینه‌ساز پیشرفت‌های اقتصادی و سیاسی است. اگر دقت کنید امروزه قدرت‌های بزرگ جهان در زمینه‌های سیاسی و اقتصادی، همان‌هایی هستند که قدرت علمی دارند؛ بنابراین علم در این جهان آشفته و پرهرج‌ومرج، بسیار کارساز است.

✎ البته برخی از کارشناسان هم بر این باورند که علم بسیار کارگشاست؛ اما لازم نیست همه مردم با علم آشنا باشند، بلکه فقط کسانی که در سطوح بالای مدیریتی هستند باید با علم آشنا باشند یا در نظرات مشاوران و معاونان، اصول علمی را در برنامه‌ریزی‌های خود به‌کار گیرند. این گروه می‌گویند برای مثال، برای آنکه صنعت خودروسازی پیشرفته‌ای داشته باشیم لازم نیست همه مردم طراح خودرو باشند، کافی است مهندسان با این فن آشنا باشند.

بله، این نظر کاملاً درست است؛ ولی اگر می‌خواهیم جامعه‌ای پیشرفته داشته باشیم اولاً لازم است همه آحاد با اصول و مبانی علم آشنا باشند. دیگر اینکه اگر می‌خواهیم مدیران و برنامه‌ریزان، کشور را براساس اصول علم اداره کنند، لازم است این موضوع به خواست عمومی تبدیل شود. درباره مثال خودرو، من هم تأیید می‌کنم لازم نیست همه مردم مهندس یا طراح خودرو باشند؛ اما لازم است با حداقل‌هایی از خودرو آشنا باشند تا بتوانند به بهتری وجه از آن استفاده کنند. برای اینکه استفاده ما از خودرو بهینه شود یا اینکه در هنگام استفاده از خودرو تصادف نکنیم یا خسارت‌ها و تلفات حاصل از تصادف کمتر شود، باید با حداقل‌هایی درباره خودرو آشنا شویم. من پس از انقلاب چند سال سردبیر طب و دارو بودم و که بعدها تعطیل شد. مدتی هم عضو هیأت تحریریه دارو و درمان بودم که وزارت بهداشت برای پزشکان و داروسازان و ... منتشر می‌کرد. برای نشریه پیام جامعه داروسازان هم مقاله می‌نوشتم، البته زمانی هم که خارج از کشور بودم با نشریه‌های تخصصی همکاری می‌کردم و برایشان مقاله می‌نوشتم. البته در این مدت برای روزنامه‌ها و نشریات علمی عمومی هم مطلب می‌نوشتم.

✎ بارها پیش آمده افرادی ادعا کرده‌اند دستگاه جدیدی اختراع کرده‌اند که کارآیی خارق‌العاده‌ای دارد یا روشی را ابداع کرده‌اند که در دنیا نظیر ندارد. در برخی از موارد هم نشریه‌های علمی عمومی این ادعاها را منتشر می‌کنند. جالب اینکه معیار این اختراع و ابتکار، انتشار این خبر را تأییدی بر ادعای خود می‌دانند. برای پیشگیری یا کاهش این موارد چه می‌توان کرد؟

اتفاقاً برای من هم که سردبیر نشریات علمی یا عضو هیأت تحریریه بودم، بسیار پیش می‌آمد که فردی مدعی می‌شد داروی جدید ساخته است یا روش درمانی جدید ابداع کرده که کارآیی بسیاری دارد یا قانون علمی جدیدی کشف کرده است که کاربرد بسیاری دارد؛ اما وقتی که من پای صحبت آنان می‌نشستم، می‌دیدم ادعایشان بنیان چندان محکمی ندارد. انگیزه افراد از این ادعاها نیز بسیار متفاوت بود. برخی برای کسب شهرت دست به چنین کارهایی می‌زدند، برخی برای کسب اعتبار و موقعیت یا کسب موقعیت‌های شغلی و اقتصادی. برخی هم بیمار و روان‌پریش هستند؛ یعنی مشکل روحی و روانی دارند. من از همان ابتدای کار با این افراد بسیار روبه‌رو شده‌ام.

✎ برخوردتان با این افراد و ادعایشان چگونه بود؟

بخود من با این افراد و ادعایشان تا حدود زیادی به شخصیت و روحیات افراد و به بیان دیگر به انگیزه خود این افراد از مطرح‌کردن این ادعاها بستگی داشت. برای مثال زمانی گفتند یکی از استادان دانشگاه، داروی مهمی کشف کرده است. قرار بود یکی از خبرنگاران ما برای تهیه خبر و مصاحبه نزد او برود، من هم همراه این خبرنگار برای مصاحبه رفتم. من در ابتدای کار خودم را معرفی نکردم، فقط ساکت نشستم و به حرف‌هایش گوش دادم و چیزی هم نگفتم. این استاد ادعاهای عجیبی مطرح کرد درباره کشف خود و اینکه چه تأثیر شگفت‌انگیزی دارد. پس از اینکه کلی حرف زد، من هم پرسش‌هایم را مطرح

به دنبال پیوند دانشمندان و مردم

دکتر «محمدرضا توکلی‌صابری»، پس از اتمام دوره دکتری داروسازی در دانشگاه تهران و گذراندن دوره سربازی، به‌مدت دوسال در یکی از کارخانه‌های داروسازی انگلستان مشغول به کار شد و بی‌آچادی شیمی پزشکی را دریافت کرد. یک سال هم در دوره فوق‌دکتر به کار پژوهشی پرداخت. پس از انقلاب چندسالی را در دانشگاه تدریس کرد. بعد هم در یکی از کارخانه‌های داروسازی به کار پرداخت. چندسالی را در دانشگاه در زمینه غده فوق‌کلیوی مشغول تحقیق و پژوهش بود و چندسالی هم در دانشگاه کانزاس در زمینه کشت بافت تحقیق کرد. بعد به «Chemical Abstract» رفت و در زمینه ژورنال‌های پزشکی و داروسازی کار کرد. هرچند دکتر «توکلی» مشاغل بسیاری را آزموده است، اما موضوعی که باعث شده است او برای نسل جوان و تحصیل‌کرده ایرانی شناخته شود، فعالیت در زمینه تألیف و ترجمه کتاب‌های علمی است. او تاکنون کتاب‌های بسیاری را ترجمه کرده است، اما می‌گوید اکنون که بازنشسته شده است، فرصت بیشتری برای نگارش کتاب‌های علمی برای عموم دارد و از این پس می‌خواهد تمام‌وقت به این کار بپردازد.



عکس: رونوف رستنی، شرق

کردم و کم‌کم پرسش‌های من دقیق‌تر و با جزئیات بیشتری همراه شد تا اینکه از من پرسید تحصیلات چیست؟ من هم خودم را معرفی کردم. پس از اینکه من خودم را معرفی کردم، به یکباره جو جلسه عوض شد و با من مصمیمه‌تر برخورد کرد و از حال‌واحوالم پرسید. در ادامه هم دیگر درباره ادعای خودش چیزی نگفت و موضوع بحث را عوض کرد. به بیان دیگر می‌خواست با یک خبرنگار غیرمتخصص و ناآگاه در این زمینه صحبت کند تا مشهور شود؛ اما وقتی با یک همکار روبه‌رو شد که در این زمینه اطلاعات کافی دارد، از ادعاهای خود دست کشید. خلاصه آنکه هرچه اطلاعات ما در یک زمینه خاص بیشتر باشد، کمتر در دام چنین افرادی گرفتار می‌شویم. یک‌بار هم پای صحبت کسی نشستم که با اهداف خاصی مدعی شده بود که بماد درمان‌کننده سرطان را ساخته است. اگر خبرنگار اطلاعات علمی کمی داشته باشد و فرد مدعی هم شاید باشد، می‌تواند با به‌کاربردن چند اصطلاح ادعای خود را یک کشف واقعی نشان دهد. یک‌بار هم در خبرها خواندم که سه نفر از پژوهشگران، پنی‌سیلین را کشف کرده‌اند؛ تعجب من از این بود که پنی‌سیلین سال‌ها پیش از این کشف شده و دهه‌هاست یکی از داروهای پرکاربرد محسوب می‌شود. پس از تحقیق متوجه شدم که این افراد قارچی را کشف دادند که پنی‌سیلین دارد، جالب اینکه دارویی هم از این قارچ استخراج نکردند. پس خلاصه خبر کشت یک نوع قارچ بود. پس انواع و اقسام این آدم‌ها وجود دارد و هرکدامشان هم با انگیزه خاصی چنین ادعاهایی را مطرح می‌کنند. برخورد با هرکدامشان هم راه‌حل خاص خودش را دارد، اما نکته کلی که می‌توان گفت این است که هرچه اطلاعات ما در این زمینه بیشتر باشد، بهتر می‌توانیم دست این‌گونه افراد را رو کنیم. توصیه من هم این است تا از درستی یک ادعا مطمئن نشدیم، آن را منتشر نکنیم. در مواردی هم که مطمئن نیستیم یا اطلاعات کافی نداریم، می‌توانیم از راهنمایی‌ها و مشاوره‌های صاحب‌نظران آن حوزه علمی خاص استفاده کنیم.

✎ شکرده‌ای‌تان برای روکردن دست افراد شیاد و متقلب چیست؟

من برای روکردن دست افراد متقلب چند کار می‌کنم. اول اینکه خوب به حرف‌ها و ادعایشان گوش می‌دهم و هرجا هم لازم باشد، این ادعاها را یادداشت می‌کنم. پس از اتمام صحبت، من پرسش‌های خود را مطرح می‌کنم. همیشه هم سعی می‌کنم که سؤال‌های من روال علمی و منطقی داشته باشد. اگر مواجهه شما با این ادعاها علمی و منطقی باشد، درنهایت می‌توانید او را به دام بیندازید. در نظر داشته باشید که علم قواعد و بنیان‌های مستحکمی دارد. ما هرچه بیشتر با این قواعد آشنا باشیم، بهتر و راحت‌تر می‌توانیم مشتشان را باز کنیم. در نظر داشته باشید که اگر شما یک نکته غیرعلمی را نادرست را از سخنانشان بیرون بکشید، برای رفع‌و‌رجوع این مشکل، ادعای دیگری را مطرح می‌کنند و باز برای خلاصی از این مشکل ادعای دیگری را مطرح می‌کنند تا اینکه درنهایت دستشان رو می‌شود. نکته بسیار مهم دیگر این است که علم بر مبنای شواهد و مدارک استوار است. یکی از اولین پرسش‌هایی که در چنین مواردی باید پرسید، این است که «شاهد و مدرک ادعایتان چیست؟» فرد باید جواب دهد که این ادعا بر مبنای آزمایش‌های خودش یا نتیجه پژوهش و بررسی دستاوردهای علمی دیگران است. ولی در هر صورت برای هرکدام از این موارد باید سندی مدرکی ارائه دهد. برای مثال زمانی فردی مدعی شد که در حوزه فرادرمانی فعالیت می‌کند و در حوزه پزشکی و درمان، توانایی‌هایی دارد. وقتی من با این فرد صحبت کردم دیدم ادعاهای او خارج از حوزه پزشکی و درمان و بیشتر در حیطه متافیزیک است و ما هم به او گفتم اگر ادعایی در زمینه پزشکی دارید ما به ما هم گفت‌وگو می‌کنیم. اما این بحث‌هایی در زمینه موضوعات دینی دارید، با روحانیون در میان بگذارید و این مباحث را با پزشکی مخلوط نکنید.

✎ پس یکی از مهم‌ترین کارهای شما این است که اجازه ندهی این افراد شیاد، هنگام بحث، موضوعات مختلف علم و دین و فلسفه و عرفان را با هم مخلوط کنند و هر نتیجه‌ای را که خواستند، بگیرند.

بله، ولی شما هم این نکته را در نظر داشته باشید که بسیاری از این افراد، روان‌شناسان بسیار خوبی هستند و می‌دانند به دلیل اینکه پزشکان واقعی و متبحر، سر روز بیماران زیادی را معاینه می‌کنند و به دلیل وقت کم شاید نمی‌توانند ارتباط خوب و قوی‌ای با بیمار ایجاد کنند. اما آنها با بیماران‌شان ارتباط قوی دارند و در بسیاری موارد به آنها امیدهای واهی می‌دهند. همین موضوع باعث می‌شود بیماران ناامید و رانده از همه‌جا، به آنان کنند و در برخی موارد مبالغ کلان را هم پرداخت کنند.

✎ یکی از مهم‌ترین بحث‌هایی که در چند سال اخیر مطرح شده، بحث طب سنتی و تبلیغ برای گسترش آن است که خوشبختانه به‌تازگی تا حدود زیادی از این تبلیغات کاسته شده است. نظر شما درباره طب سنتی و ارتباط آن با پزشکی غربی چیست؟

در ابتدا تأکید می‌کنم ما چیزی به نام طب غربی نداریم، بلکه این طب امروزی، طب جهانی است که حاصل تجربه مشترک همه انسان‌هاست که صلابته طب ایرانی و اسلامی هم در شکل‌گیری آن نقش زیادی داشته است. تجربه طب ایرانی، اسلامی، یونانی، چینی، هندی و ... و مجموعه طب امروز را پدید آورده است. باید دانست طب سنتی ما حاصل جمع تجربه طبیبان ما در قرن‌های متفاوت بوده است که البته در زمان خود، پیشرفته و پیشگام هم بودند؛ اما با این‌همه باید دانست نه ما در طب سنتی خودمان چیزی درباره فشار و گردش خون و بیوشیمی خون می‌دانستیم و نه در طب تمدن‌های دیگر دگرذی از این مباحث بود. حاصل جمع همه تجربه‌های بشری به طب امروزی رسیده، به بیان دیگر، طب نوین همان محصول طب سنتی اقوام و تمدن‌های گذشته است.

روزنه

دستاوردهای ۳ دانشجوی ایرانی آمادگی در برابر زلزله

سه دانشجوی نخبه دکتری عمران شاخه سازه و زلزله «U. M» (دانشگاه مالایای مالزی) به نام‌های «محمدحسین محرابی» با سه اختراع، «سیده‌ساغر قدسی» دو اختراع و «حامد خطیبی» با یک اختراع درباره «سیستم‌های نوین ضد زلزله» با قابلیت نصب در ساختمان‌های مختلف، توانستند مقام‌های اول، دوم و سوم «مسابقات جهانی مهندسی و طراحی» را از آن خود کنند. میزان جذب و استهلاک ۷۰درصدی انرژی حاصل از زلزله و همچنین کاهش قیمت تمام‌شده حداقل به میزان ۶۰ درصد در مقایسه با نمونه‌های مشابه ارائه‌شده در ژاپن و آمریکا، از عوامل اصلی در جلب‌نظر هیأت داوران نسبت به این اختراعات بود. گفتنی است هم‌اکنون تجاری‌سازی این اختراعات در حال انجام است و در همین ابتدای کار یکی از کارخانه‌های موجود در مالزی تفاهم‌نامه کاری‌ای از طرف دانشگاه «مالایا» با گروه مذکور امضا کرده است. لازم به ذکر است این دانشجویان در نمایشگاه بین‌المللی «مهندسی» اختراع و نوآوری (INENXEX, 2015) مقام اول را کسب کردند. در مسابقه بین‌المللی ترکیبی طراحی (IIDEA, 2016)، این دانشجویان موفق شدند مقام اول جهان و مدال طلا از هیأت بین‌المللی داوران دانشگاه‌های جهان را از آن خود کنند. این تیم در نمایشگاه بین‌المللی نوآوری و اختراعات (ITEX, 2015) مقام اول را با بیش از ۱۲ هزار و ۹۰۰ بازدیدکننده اختصاصی کارشناسان عمران و سازه از ۳۹ کشور برگزار شد، توانست مقام دوم و مدال نقره را کسب کند. این تیم در «کنفرانس و نمایشگاه بین‌المللی اختراعات از سوی موسسه آموزش عالی» (PECIPITA, 2015) موفق شد مقام سوم جهانی و مدال برنز را از آن خود کند. همچنین این تیم با شرکت در نمایشگاه فناوری مالزی (MTE, 2016) و ارائه نوع دیگری از میراکنده زلزله، موفق به کسب مقام سوم شد. انواع میراکرهای ارائه‌شده از سوی این تیم عبارتند از: ۱- میراگر چرخشی به همراه بادبند هشتی؛ این میراگر که «محمدحسین محرابی» آن را اختراع کرده است، از تعداد متعدد لایه‌های فولاد و مواد ویسکوالاستیک تشکیل شده که به علت نحوه هدایت نیروهای حاصل از زلزله به صورت مجموعه‌ای از حرکات چرخشی و دستگاه همراه با حرکات فشاری و کششی بادبند، انرژی برآمده از زلزله را جذب می‌کند. این میراگر حتی «کوچک‌ترین لرزه‌ها» را در نظر می‌گیرد و تأثیرش را می‌گذارد و عملیات ارتزانی و قابلیت بالا در سازه‌های کوچک روستایی نیز قابل استفاده است. ۲- میراگر دو مکاینز در بادبند هشتی؛ این میراگر را که «محمدحسین محرابی» و «سیده‌ساغر قدسی» ساخته‌اند، ترکیبی از کارکرد هم‌زمان میراگر فولادی به همراه لاستیک است. در این میراگر باید حتماً مقدار لرزه حاصل از زلزله محسوس باشد و برخلاف میراگر شماره یک، در جذب انرژی در لرزه‌های با شدت زیاد کاربرد دارد و با درگیرشدن همه میزان‌های لرزه، ۸۰ درصد نیروی زلزله را کاهش می‌دهد.

این نوع میراگر به علت بالابردن سختی سازه، برای سازه‌های بزرگ پیشنهاد می‌شود و از تمرکز تنش در اتصالات جلوگیری می‌کند. ۳- میراگر کشویی کابلی؛ این میراگر نیز به وسیله «محمدحسین محرابی» و «سیده‌ساغر قدسی» ساخته شده است. این میراگر قاب قرار گرفته و حرکات چرخشی دو صفحه دستگاه در خلاف جهت یکدیگر با توجه به نحوه قرارگرفتن کابل‌ها و با درگیرکردن لاستیک بین صفحات، باعث استهلاک نیروی زلزله می‌شود که از مزیت‌های منحصره‌فرد این دستگاه است.

تریون

مهجوری کتاب از زبان «مهرداد کاظم‌زاده» بازار کساد علم و کتاب علمی

حمیدرضا فعله‌گری

کتاب در ایران همیشه مهجور بوده و کتاب‌های علمی مهجورتر از بقیه، تیراژ و عنوان کتاب‌های علمی عمومی در ایران نیز از بقیه کتاب‌ها کمتر است. به همین دلیل کمتر ناشری در ایران مایل است کتاب‌های علمی منتشرکند. به مناسبت برگزاری نمایشگاه کتاب تهران به سراغ آقای «مهرداد کاظم‌زاده»، مدیر انتشارات مازیار، رفتیم که در سال گذشته جایزه انجمن ترویج علم ایران را نیز کسب کرده بود. در بیانیه هیأت‌مدیره انجمن ترویج علم ایران به مناسبت شانزدهمین دوره این جایزه آمده بود به دلیل حضور و فعالیت ۴۰ ساله در عرصه نشر و به‌ویژه انتشار کتاب‌های علمی عمومی در ۱۰ سال اخیر، تحت عنوان «در قلمرو علم» با هدف دسترس‌پذیرکردن محتوای رشته‌های علمی؛ از فیزیک و ریاضی گرفته تا زلزله‌شناسی و زندگی‌نامه‌های علمی و کوشش برای ارائه درکی درست از علم، انجمن ترویج علم، این جایزه را به انتشارات مازیار به سرپرستی جناب آقای «مهرداد کاظم‌زاده» تقدیم می‌کند. در ادامه خلاصه‌ای از صحبت‌های آقای «کاظم‌زاده» در زمینه فعالیت‌ها و خاطراتش در این حوزه را با هم می‌خوانیم.

– من در زمینه انتشار کتاب بسیار فصال بودم و مثلاً برخی از کتاب‌های «احمد محمود» مثل مجموعه‌داستان‌های «غریبه‌ها و پسرک بومی» را منتشر کردم. انتشارات مازیار نیز از سال ۵۳ فعالیتش را آغاز کرد. من همیشه به کتاب‌های علمی علاقه داشتم و در سال‌های گذشته هم کتاب‌هایی در این زمینه چاپ کردم مثل کتاب‌های جرج کاموف یا برخی از ترجمه‌های «احمد بیرشک».

– برنامه انتشار کتاب‌های علمی هم از سال ۸۴ با انتشار کتاب «تاریخچه تقریباً همه‌چیز» آغاز شد. در مورد این کتاب خوب است به این نکته اشاره کنم که روزی که مشغول مطالعه روزنامه بودم، خبری درباره انتشار یک کتاب علمی همگانی خواندم. به ذهنم رسید که اگر این کتاب چنین ویژگی‌های دارد، حتماً ترجمه آن هم برای فارسی‌زبانان مفید است. به همین دلیل پس از مشورت با کارشناسان، این کتاب را از ناشر خارجی آن تهیه و بعد برای ترجمه و انتشار آن اقدام کردم. حدمس درست بود و خوانندگان از این کتاب به‌خوبی استقبال کردند. بعدها نیز ما مترجمان علمی نامدار مشورت کردم تا یک دوره کتاب‌های علمی خوب را به زبان فارسی ترجمه کنیم.

– انتشارات مازیار برای انتخاب یک کتاب برای ترجمه و انتشار آن به نکات زیادی توجه می‌کند. اول اینکه لزومی ندارد همه کتاب‌های علمی‌ای که منتشر می‌کنیم در یک سطح باشند. برای مثال کتاب‌هایی مانند «س‌کیتی» یا «جهان‌های موازی» از لحاظ سطح علمی کمی بالاترند و برای خواندن و درک آن باید پیش‌نیازهایی را بدانیم، اما کتاب‌هایی مانند «علم در عمل» شاید کمی عمومی‌تر باشد و خواندن و درک آن برای همگان آسان‌تر است. رویکرد انتشارات مازیار این است که همه‌نوع کتاب علمی را برای هر سلیقه یا سطح اطلاعات منتشر کند. به همین دلیل تاکنون بیش از ۶۰ کتاب علمی منتشر کرده‌ایم. از طرف دیگر برخی به علوم نظری علاقه دارند، اما برخی از خوانندگان به موضوعات کاربردی‌تر می‌پردازند مثل کتاب «چرا بدن می‌وزد» یا کتاب زلزله؛ یعنی برخی به موضوعات عینی‌تر و ملموس‌تر علاقه دارند.

– نکته دیگر این است انتشارات مازیار به آن توجه دارد، این است که ما همیشه در حال تحقیق و بررسی هستیم تا دریابیم جای چه کتاب‌های علمی یا موضوع‌های علمی‌ای خالی است تا کتابی در این زمینه منتشر کنیم. برای مثال شاید امروزه تعداد زیادی کتاب در زمینه نجوم، فضا و فضاوردی منتشر شده باشد، اما کمتر کتابی در زمینه اعتیاد منتشر شده است. توجه داشته باشید که اعتیاد یکی از معضلات جامعه امروز ماست و بسیاری از جوانان را مبتلا کرده است، ولی کمتر کسی به‌لحاظ علمی با این موضوع آشناست. خوب است در این زمینه‌ها هم کتاب‌هایی منتشر شود.

– یکی دیگر از نکات مورد توجه ما، دقت در انتخاب کتاب‌های علمی و مناسب است. انتشارات ما از نشر کتاب‌هایی که مبانی علمی درستی ندارند یا کتاب‌های شبه‌علمی خودداری می‌کند. درعین حال ما با نویسندگان و مترجمان قابل، توانا و شناخته‌شده همکاری داریم.

– یکی از معضلات امروز انتشارات کتاب، رشد شدید هزینه‌ها به دلیل افت تیراژ کتاب‌هاست که متأسفانه امروز شمارگان کتاب‌ها به حدود هزار نسخه رسیده است. به همین دلیل بسیاری از انتشاراتی‌ها تلاش می‌کنند تا از هزینه‌های انتشار بکاهند. یکی از این هزینه‌ها، ویراستاری است. امروز بسیاری از کتاب‌ها بدون ویرایش منتشر می‌شوند که باعث افت کیفیت کتاب می‌شود. کاهش کیفیت کتاب باعث کاهش فروش می‌شود و همین چرخه معیوب ادامه می‌یابد.

– با توجه به اینکه کتاب یکی از نمادهای فرهنگ هر ملتی است، شایسته است که نهادهای دولتی و به‌ویژه وزارت ارشاد حمایت‌هایی از ناشران و خوانندگان کتاب‌ها به عمل آورند. یکی از این سیاست‌ها برای حمایت کتاب و کتاب‌خوانی، خرید کتاب از ناشر است، اما در این میان کتاب‌های علمی کمتر برای کتابخانه‌های عمومی خرید می‌شوند. درحالی‌که همه این‌ها دارند کتاب‌های علمی نقش انگارناپذیری در ارتقای فرهنگ جامعه دارند.

– یکی از مهم‌ترین انتظارات ما از رسانه‌ها و به‌ویژه رسانه‌های فرهنگی این است که کالاهای فرهنگی مانند کتاب را برای مخاطبانمان معرفی کنند. متأسفانه رسانه‌های ما به این موضوع نمی‌پردازند. برای مثال امروزه چندین روزنامه و هفته‌نامه ورزشی و به‌ویژه فوتبال در کشور ما منتشر می‌شوند، علاوه‌برچند چندین شبکه رادیویی و تلویزیونی، مرتب به انتشار اخبار فوتبال می‌پردازند. نتیجه اینکه هرکودی در کشور ما از جزئی‌ترین رویدادهای فوتبال باخبر است و مثلاً می‌داند فلان فوتبالیست چه ماشینی دارد یا به چه غذایی علاقه‌مند است، اما کسی از موضوعات علمی خبر ندارد. برششم این است که آیا ما می‌خواهیم فرهنگمان را با فوتبال رونق دهیم یا با کتاب؟ پس کتاب را دربراییم. – متأسفانه بازار کتاب در وضعیت خوبی به‌سر نمی‌برد. طبیعی است که در بازار کساد کتاب، بازار کتاب‌های علمی، از همه مهجورتر و فراموش‌شده‌تر است. ولی ما تعداد زیادی دانش‌آموز و دانشجو در کشور داریم که این جمعیت زیاد و جوان چندان با کتاب مانوس نیست، خوب است که نهادهایی که در این زمینه مسئولیت دارند، اهمیت کتاب‌خوانی را به جوانان یادآور شوند. یکی از بهترین نهادهایی که می‌تواند جوانان را به خواندن تشویق کند، وزارت آموزش‌وپرورش است. – یکی از مهم‌ترین حساسیت‌های ما، دقت در زمینه علمی‌بودن کتاب‌ها و دقت در درستی ترجمه‌هاست. هرچند که طبق ضرب‌المثل معروف، فقط دیکته نانوشته است که غلط ندارد و هر اثر ممکن است کاستی‌هایی داشته باشد، اما همه سعی و تلاش ما این است که در آثار ما کمترین عیب و نقص وجود داشته باشد. تجدیدچاپ‌های چندباره کتاب‌های ما نشان‌دهنده استقبال خوب خوانندگان است.